

פר' בשלח תש"פ | גליון מס' 173

עין יצחק

פינת ההלכה השבועית
מאת מרן הראשון לציון

הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א
בעל ה'ילקוט יוסף'

כתיבה: הרב מרדכי גור | עריכה: הרב יצחק קורלנסקי

עליה-לתורה לעוברי-עבירה

מי הם העולים לספר תורה? | המגלח זקנו בתער - היש להעלותו לספר תורה? | האם הפסולים לעדות רשאים לעלות לספר תורה? | החשוד על עבירה, האם להעלותו באותה פרשה? | באלו דברים לא נאמר איסור הלבנת פנים? | האם ראוי להעלים עין מסוררים? | מה דינו של כהן שאינו מדקדק במצוות? | מומר לחלל שבת בפרהסיא?

הארחות חיים מפני שפסולים לעדות, נסתר מדברי הגמרא ש"הכל עולים למנין שבעה, אפילו אשה ואפילו קטן", והרי נשים וקטנים פסולים לעדות. ולפי זה אף הפסולים לעדות מחמת עבירה, כשרים לעלות לספר תורה.

החשוד על עבירה, האם להעלותו באותה פרשה?

והגאון החבי"ב בספרו כנסת הגדולה (סי' רפב בהגהות הטור) הביא מה שכתב בספר חסידים (סי' תשסח) שלא יתכן לקרוא לספר תורה בפרשת עריות למי שהוא חשוד על העריות, וכן על כל דבר שהאדם חשוד עליו, לא יקראנו לעלות באותה פרשה, כדי שלא ילבין פניו ברבים. וכתב על זה הכנה"ג שזהו באופן שהוא רק חשוד על כך, שיצא קול, ולא נתברר הדבר, אבל אם הדבר ברור, אדרבה ראוי לקראו לפרשה זו, כדי שיתבייש וידע עונשו ויפרוש מהם, ושב ורפא לו.

באלו דברים לא נאמר איסור הלבנת פנים?

מה שאמרו חכמים (אבות ג טו) "המלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא", [וכן מה שאמרו "נח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים" (ברכות מג ע"א, סוטה י ע"ב)], לא נאמר על כל אופן, כמבואר בדברי הרמב"ם (פ"ז מהל' דעות ה"ח) שרק בעבירות שבין אדם לחבירו, אבל בדברי שמים אם לא חזר בו בסתר מכלימין אותו ברבים, ומפרסמים חטאו ומחזרים אותו בפניו, ומבזין ומקללין אותו עד שיחזור למוטב, כמו שעשו כל הנביאים בישראל. על כל פנים חזינן שהעובר עבירות מעלים אותו לספר תורה, ואדרבה יעלו אותו לפרשה שבה הוא חשוד, כדי שיתבייש ויפרוש מן העבירה.

עליה למי שאינו נזהר באיסור 'חדש'

הגאון החתם סופר (או"ח סוף סי' טו) הביא בשם רבו הגאון רבי נתן אדלר, שאין לקרוא לתורה את מי שאינו נזהר באיסור 'חדש', בפרשת העומר, שנאמר שם (ויקרא כג יז): "ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה". והגאון רבי יוסף חיים בשו"ת רב פעלים

שאלה: לצערינו ישנם אנשים שאינם בקיאים בהלכה בתורה שלנו, וכגון שמגלחים זקנם בתער, ועל פי ההלכה הרי הוא עובר בכל פעם בחמשה לאוין מן התורה, כמו שנאמר "לא תשחית את פאת זקנך". האם מותר בכל זאת להעלותו לספר תורה, ממנין שבעה עולים, או מכיון שדינו כעבריין, שעובר על דיני התורה, אין להעלותו לספר תורה?

מי הם העולים לספר תורה?

תשובה: בגמרא (מגילה כג ע"א): "תנו רבנן, הכל עולים למנין שבעה, ואפילו קטן, ואפילו אשה, אבל אמרו חכמים: אשה לא תקרא בתורה, מפני כבוד צבור". ובכלל לשון "הכל עולים למנין שבעה" נראה שגם העובר על מצוות לא תעשה עולה למנין שבעה עולים, ש"אף על פי שחטא - ישראל הוא", כמבואר בגמרא (סנהדרין מד ע"א). וכן מבואר בדברי המהרש"ל בספרו ים של שלמה (גיטין פ"ה סי' כא) שאף על פי שכתבו הגאונים והרמב"ם שנוהגים להקדים כהן עם הארץ לפני תלמיד חכם בעליה לספר תורה, מכל מקום אם הכהן רשע ובעל עבירות, אין ראוי להקדימו בעליית ספר-תורה לפני תלמיד חכם, ומשמע שרק אין להקדימו לפני חכם, אך על כל פנים אין לפוסלו מלהעלותו לתורה בכלל.

האם הפסולים לעדות רשאים לעלות לספר תורה?

אמנם בפרי מגדים (סי' קמא א"א סק"ח) כתב שלפי מה שכתב הארחות חיים (הל' שני וחמישי אות כו, הובא בבית יוסף שם) שאין להעלות לספר תורה שני אחים או אב ובנו בזה אחר זה, מפני שהם פסולים להעיד זה על זה, ואפילו משה ואהרן (בבא בתרא קנט ע"א, סנהדרין כח ע"א) ונאמר (תהלים יט ח) "עדות ה' נאמנה". ולפי זה כל הפסול מחמת עבירה (כמבואר בשו"ע חו"מ סי' לד) אינו ראוי לעלות לתורה.

אולם הארחות חיים הביא דברי מהר"ם מרוטנבורג שחולק על הטעם משום שפסולים לעדות, וכתב שמותר מן הדין להעלות שני אחים או אב ובנו לספר תורה בזה אחר זה, ורק משום עין הרע חוששים מלעלות בזה אחר זה. וכן מרן בשולחן ערוך (סי' קמא ס"ו) הביא הטעם משום עין הרע, ולא משום פסול עדות. וכתב הגר"א שטעמו של

(ח"ב או"ח סי' יא) הביא דברי החת"ס וכן דברי הפרי מגדים הנ"ל שהפסולים לעדות מחמת עבירה, אין להעלותם לספר תורה, וכתב שהואיל ולא נמצאו דבריהם בספרי הפוסקים הראשונים, אף על פי שיש לחוש לדבריהם היכא דאפשר לכתחילה, מכל מקום כשיש לחוש למחלוקת ואיבה, טוב להעלים עין מהם ולהרשות להעלותם לתורה. והוסיף, שבפרט בזמן הזה שרבו לצערינו עשירים ונכבדים שנכשלים בכמה איסורי תורה.

אימתי להעלים עין מסוררים?

ואמנם בספר מגלה עמוקות (פרשת קדושים) הביא בשם הגאון רבינו אלעזר בעל הרוקח בספר סודי רזיא, שכתב שאסור להעלות לספר תורה מי שמגלה זקנו בתער, שנאמר (תבליס נ טז): "ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חקי", 'לספר' - לשון תספורת (הזקן). "ותשא בריתי עלי פיך" - 'בריתי' זו התורה, שנאמר (ירמיה לג כה): "אם לא בריתי יומם ולילה, חוקות שמים וארץ לא שמתי". אולם כנראה שדבריו מכוונים כהוראת שעה וממידת חסידות, ובמקום שיכולים להעמיד משפטי התורה על תילם, ובכדי לייסר את העוברים על מצוות התורה, ולהשיבם בתשובה, מה שאין כן בזמן הזה שאין ידנו תקיפה להעמיד הדת על תילה, בודאי שיש להעלים עין.

כהן שאינו מדקדק במצוות

צא ולמד ממה שפסק הרמב"ם (פט"ו מהל' תפלה ה"ו) לענין כהן שאינו מדקדק במצוות, או שלא היה משאו ומתנו בצדק, הרי זה נושא כפיו לברכת כהנים, ואין מונעים אותו, לפי שזו היא מצות עשה על כל כהן, ואין אומרים לאדם רשע: הוסף רשע והמנע מן המצוות, ומקור דבריו בירושלמי (גיטין פ"ה ה"ט). וכתב מרן הבית יוסף (סוף סימן קכח) שזהו אפילו באופן שעדיין לא חזר בתשובה. וכן כתב הב"ח שם, שאפילו אם עבר במזיד על עבירות חמורות ולא שב בתשובה, נושא כפיו. וכן פסק הגאון רבי זלמן (שו"ע הרב שם סג"ב). והרי גם במצות נשיאות כפים, כל שלא אמרו לו לכהן לעלות לדוכן אינו עובר בעשה, וכמבואר בירושלמי, וכן פסק בשולחן ערוך (סי' קכח ס"ב), ואפילו הכי כתב הרמב"ם שאין לומר לאדם רשע: הוסף רשע והמנע מן המצוות.

ואם כן הוא הדין לענין מצות עליה לתורה, שאע"פ שהמצות הקריאה בתורה היא בעיקר חובת ציבור, ואינה מוטלת על כל יחיד ויחיד מישראל, וכמו שכתבו הרמב"ן והר"ן (מגילה ה"ע"א), וכן ביאר הגאון בעל חקרי לב (בתשובה שהובאה בשו"ת סמיכה לחיים, או"ח סי' ב), מכל מקום אין למנוע מעושי עבירה אלו מלעשות מצוה אחרת, וכמבואר מדברי ספר חסידים והאחרונים.

כהן שנשא גרושה

ואמנם בבית יוסף (סוף סי' קכח) כתב בשם רבינו הגדול רבי יצחק אבובה, שלדברי הכל כהן הנשוי עם גרושה, אין לו לישא כפיו ואין לו לעלות לתורה, שהרי בכל שעה הוא עומד במרדו ועובר איסור. ברם, כוונתו שלא לעלות לתורה בתורת כהן, אך לשאר העלויות

אפשר להעלותו, וכמו שכתב בבית יוסף בשמו (סי' קלה) שנפסל מן הדוכן ומכל מעלות הכהונה, ויש לדייק שמלעלות לתורה בשאר עליות, אינו נפסל. וכן פסק הגאון רבי חיים פלאגי בשו"ת לב חיים (ח"ב סי' קעה) שמותר לקרות לספר תורה אפילו רשע בעל עבירות, ועולה למנין שבעה, והוכיח כן מדברי הספר חסידים, והביא מה שכתב בספר ראשית בכורים (ח"ב בתוכחת מגולה דף כז ע"א) שהמגלח בתער אין לקרותו לספר תורה, וכתב שנראה שאין זה מן הדין, אלא דרך הוראת שעה בלבד.

ובסוף דבריו הביא מה שכתב בשו"ת יכין ובוועז (ח"ב סי' ג) שאפילו אנו חושבים אותם למשומדים, ולא אנוסים, אף על פי כן מכלל ישראל הם נחשבים, וכמבואר בגמרא (סנהדרין מד ע"ב) "אף על פי שחטא - ישראל הוא", וכתב הגר"ח פלאגי דמשמע מפשט דבריו שישראל מומר מותר לקרותו לספר תורה, והשיג עליו שבמחילת כבוד תורתו זה אינו, כי מאחר שיצא מכלל ישראל וכופר בתורה, איך יעלה למנין קריאת העולים?! ולא אמרו "אף על פי שחטא - ישראל הוא" אלא להחמיר, אבל לא להחשיבו כישראל כשר, ולפי חומר הנושא נראה שלא אמר כן אלא באנוסים.

מומר לחלל שבת בפרהסיא

ובאמת שהדבר ברור שמצד הדין אין המומר לחלל שבת בפרהסיא עולה למנין שבעה, שהרי הוא כגוי לכל דבריו, וכמו שאמרו בגמרא (חולין ה"ע"א). וכן פסק בהדיא בשו"ת חכם צבי (סימן לח), אבל השאלה שנשאל בשו"ת יכין ובוועז שם היתה באנוסים בעלי תשובה שמיחסיים עצמם לכהונה, אם אפשר להעלותם לתורה בתורת כהנים.

איסור גילוח הזקן בתער

ולהלכה ולמעשה העיקר כדברי הפוסקים להקל בזה, ובפרט בדורותינו אלה שכל איש הישר בעיניו יעשה, ואין מי שיודע להוכיח. ובעוון גילוח הזקן בתער דשו בו רבים, ונחשב להם כהיתר, ולא שמיעא להו לאינשי איסורא, וכמו שכתב בשו"ת שב יעקב (אהע"ז סי' יז) שבעוונות הרבים רוב העולם בזמנינו פרוץ בעבירת גילוח הזקן בתער, וחושבים שיש היתר בדבר, שכן 'גדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה', ועוד כל מיני שטויות שמגבבים, ולכן אין לפוסלם לעדות. וכן כתב הגאון רבי עקיבא איגר (שו"ת, סימן צו).

מסקנת ההלכה

ולכן העיקר להלכה שיש להתיר להעלות מגלחי זקנם בתער לספר תורה, ולהשלים בהם מנין שבעה עולים. ואם אפשר, יותר טוב שלא יהיו בכלל מנין שבעה עולים של חובת היום, אלא מן העולים הנוספים של חובת היום. ודברי חכמים בנחת נשמעים, להוכיחם ולהחזירם בתשובה בדרכי נועם, כי "דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום".